

Lundastugan

Lunda 4:1, Kastlösa socken, Mörbylånga kommun, Öland

Antikvarisk kontroll vid lagning av torvtak m.m.

Veronica Olofsson

Kalmar läns museum
Byggnadsantikvariska rapporter november 2007

KALMAR LÄNS MUSEUM

RAPPORT ÖVER ÅTGÄRDER VID RENOVERING

SLUTBESIKTNINGSINTYG

1. ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

upprättat av antikvarie Veronica Olofsson		vid antikvarisk kontroll på uppdrag av länsstyrelsen i Kalmar län	Klm Dnr 31-421-07 (se även 31-324-06) Lst Dnr 434-14351-06 (se även 434-11989-05)
Lundastugan, lagning av torvtak		erhållet bidrag 15 750 kronor	
landskap Öland	län Kalmar län (H)	kommun Mörbylånga	
socken Kastlösa			ort -
kvarter -		koordinat X 1540535	koordinat Y 6259877
fastighetsbeteckning Lunda 4:1, Lundastugan			
Ägare	Ölands Hembygdsförbund		
Skötselansvar	Kastlösa hembygdsförening (bidragsmottagare)		
Hyresgäst	Sune Svensson		
adress	Kastlösa hembygdsförening, c/o Stig Johansson, Ankarvägen 17, 380 62 Mörbylånga		

RENOVERING			
period / år	arkitekt	hantverkare	byggherre
juni – nov 2007	-	Sune Svensson (hyresgäst) Ruveboda 36024 Linneryd Stig Johansson, Ludvig Hasselund, Ulf Waller, Birger Larsson, Jörgen Lindblom, Kastlösa hembygdsförening	Kastlösa hembygdsförening

2. ÅTGÄRD

Berörd byggnadsdel	Tillstånd före renovering	Vidtagna åtgärder (med angivande av material, metoder, avvikelser från program)
Sidobyggnad 1 / bryggstuga, tak	Torvtaket läckte vid kanterna. Vindskivorna och mullbrädorna var rötskadade. Järnen som håller både mullbrädor och vindskivor var avrostade. Undertaket var rötskadat vid takutskottet på gaveln närmast bostadshuset.	2006: Torven togs bort på de partier där det fanns problem, d.v.s. utmed kanterna. Vindskivor och mullbrädor demonterades. 2007: Utmed gavelutskotten har ny papp lagts i två lager, ca 0,5 m bred. Pappen har spikats och vikts upp mot vindskivorna. Nya mullbrädor har tillverkats i ek, 40x260 mm, och monterats lika tidigare. Vindskivorna har bytts, lika tidigare. Avrostade plattjärn för vindskivor och mullbräder har bytts och spikats fast. Kilarna har

		kompletterats. Mullbräderna och vindskivorna har behandlats med platsblandad s.k. roslagsmahogny en blandning av tjära, terpentin och linolja. Kanterna på taket har åter täckts med två lager torv, lagd med grässvålen nedåt respektive uppåt. I underkant på takutskottet på gaveln mot bostadshuset har ett långsgående plattjärn monterats för att stadga undertaket (se <i>Kommentarer</i>).
Sidobyggnad 2, tak	Det växte murgröna på stora delar av taket och på delar av väggarna. Torvtaket läckte vid kanterna. Vindskivor och mullbrädor var ruttna. Järnen som håller mullbrädor och vindskivor på plats var avrostade.	2006: Murgrönan togs bort. Torven togs bort på de ställen där det fanns problem, d.v.s. utmed kanterna. Vindskivor och mullbrädor togs ner. Nya plattjärn tillverkades, lika de gamla. 2007: Utmed gavelutskotten har ny papp lagts i två lager, ca 0,5 m bred. Pappen har spikats och vikts upp mot vindskivorna. Mullbräderna har bytts, tillverkade av ek, 40x260 mm. Vindskivorna vid den södra gaveln har bytts, virke av ek. Avrostade plattjärn för vindskivor och mullbräder har bytts och spikats fast. Kilarna har kompletterats. Mullbräderna och vindskivorna har behandlats med s.k. roslagsmahogny. Kanterna på taket har åter täckts med torv i två lager, lagd med grässvålen nedåt respektive uppåt.
Bostadshus, fasad	Fasaderna var strukna med någon typ av ytbehandling i svart kulör. Färgen var flagnad och borteroderad.	Fasaderna har strukits med en blandning av tjära, terpentin, linolja och oljebaserad svart brytfärg. Nedre delen av södra gavelfasaden har inte tjärstrukits, eftersom panelen har rötskador i nederkant, vilka måste åtgärdas innan tjärstrykningen kan slutföras.
Stenkällare, tak	Valvet var helt överväxt med murgröna och syren. Tegeltaket var nedrasat och stenvallvet läckte.	2006: Tegelpannor, jordlager och växtlighet togs bort. Det blottade valvets ovansida tätades med ett ca 2-3 cm tjockt lager lera (blandad med sand och vatten). Däröver lades ett ca 10 cm tjockt lager av sjöslak som tagits vid havet och fått torka utbredd på marken. Taket täcktes ytterligare en gång med lerblandningen, ca 2-3 cm. Under vintern täcktes taket provisoriskt av en presenning. 2007: Taket har täckts med två lager torv. Det under lagret har lagts med grässvålen nedåt och det övre med grässvålen vänd uppåt.

3. KOMMENTARER (erfarenheter, kritisk granskning)

Boningshuset har under de senaste åren renoverats, främst invändigt, men även tak, syll, fönster och stenfog m.m. har åtgärdats. Under 2006 påbörjades lagning av torvtak på de två sidobyggnaderna samt omläggning av torvtak på stenkällaren. P.g.a. sjukdom och otur med trasig torvmaskin kunde dessa arbeten inte slutföras under 2006, men delbesiktigades av Susann Johannisson, KLM. Vid årets restaurering slutfördes de takarbeten som påbörjades under fjolåret därutöver tjärbehandlades bostadshusets fasader.

Monteringen av de långsgående plattjärnen utmed takutskottet på gaveln på sidobyggnad 1 utfördes på hantverkarens egna initiativ. Åtgärden kan dock accepteras ur kulturhistorisk synpunkt, då alternativet hade varit att byta eller skarva undertaket, vilket inneburit ett omfattande arbete. Plattjärnen är dessutom inte synliga utan skymms av vindskivorna.

Torven har tagits från en gammal betesvall i Stora Dalby.

Sammanlagt har ca 25 plattjärn för mullbräder och vindskivor bytts. Plattjärnen har smitts i änden. De smidda kilarna i ändarna av plattjärnen har tillverkats av Sune Svensson.

Beslutet att använda oljebaserad brytfärg i tjärblandningen istället för rent kimrökspigment, vilket anges i arbetsbeskrivningen, togs av Sune Svensson efter rekommendationer från färghandlare.

4. BYGGNADSHISTORISKA RÖN / HISTORISKA RÖN (nya upptäckter, datering, ev kommande publikation)

Lundastugan ligger vid Lunda malm, öster om de radplacerade bybebyggelsen i Lunda by. Förutom ett bostadshus finns två sidobyggnader i sten och en stenkällare. Byggnaderna är placerade kring en liten gårdsfyrkant och omges av en stenmur. Byggnaderna vid Lundastugan är ålderdomliga och har underhållits med traditionella metoder och material. Byggnaderna är troligen uppförda under sent 1700-tal eller tidigt 1800-tal.

Lundastugan beboddes under tidigt 1800-talet av sjömannen Peter Lindström och hans hustru och gick sedan i arv till sonen Nils Gustav Lindström (f 1828, d 1888), även han sjöman, och hans hustru. Därefter beboddes stugan av murarmästare Emil Johansson och hustrun Amanda, systerdotter till N G Lindström. Paret Emil och Amanda bodde i stugan fram till 1936. Därefter har Lundastugan använts som fritidsbostad. År 1957 skänktes Lundastugan till Ölands hembygdsförbund, vilka fortfarande äger byggnaderna. I omkring 30 år, fram till början av 1990-talet, hyrdes Lundastugan av familjen Eriksson, Örebro. Under 1990-talet stod byggnaderna outhyrda under några år. Sedan 1999 ansvarar Kastlösa hembygdsförening för skötseln av byggnaderna. Sune Svensson har hyrt Lundastugan sedan 2000.

5. BILAGOR

		Material hos		
Nummer	Bilagor	RAÄ	länsstyrelsen	länsmuseum
	byggnadshistoria, nedskriven av Arvid Bäckström			X
	fotografier			X
	länsstyrelsens bidragsbeslut		X	X

Datum	Arbetet är slutbesiktigat och godkänt av undertecknad.
2007-11-23	Veronica Olofsson

6. SÄNDLISTA

Länsstyrelsen i Kalmar län, 391 86 Kalmar
Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm
Sune Svensson, Ruveboda, 36024 Linneryd
Kastlösa hembygdsförening, c/o Stig Johansson, Ankarvägen 17, 380 62 Mörbylånga

7. FOTO

Om inte annat anges är fotografierna tagna av rapportförfattaren

Bostadshuset

Ovan vänster: Boningshusets fasader var i behov av målning. Östra fasaden, ingångssidan mot innergården, före åtgärder.

Ovan: Södra gaveln före åtgärder.

Vänster: Norra gaveln efter utförda åtgärder.

Västra fasaden efter utförda åtgärder.

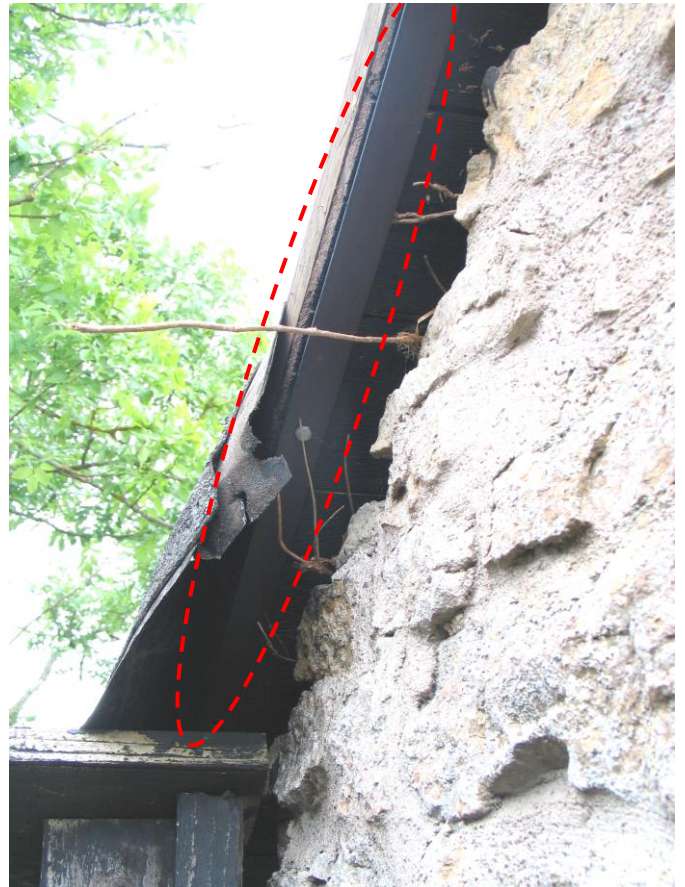
Sidobyggnad 1

Ovan: Västra gaveln. Porten leder in till innergården.

Höger ovan: Byggnaden sedd från söder efter utförda åtgärder.

Höger: Detalj av ny mullbräda med sågade urtag för vattenavrinning. Mullbräderna hålls på plats av plattjärnen som kilats.

Ovan: Ett långsgående plattjärn har fästs utmed gavlarnas takutskott för att stadga undertaket mot vilket vindskivorna spikas.

Vänster: Byggnaden sedd från norr under pågående arbete resp. efter utförda åtgärder. Torven utmed kanterna togs bort för att kunna byta mullbrädernas och vindskivornas fästen och komplettera takpappen.

Sidobyggnad 2

Byggnaden sedd från väster under pågående åtgärder.

Under pågående arbete med mullbräda utmed östra långväggen.

Detalj av mullbrädernas fästjärn vid takfot, varav vissa var avrostade.

Den underliggande takpappen var skadad utmed kanterna.

Byggnaden sedd från väster efter utförda åtgärder.

Byggnaden från öster efter utförda åtgärder. Till vänster skymtar stenkällaren.

Stenkällare

Ovan: Källarens valv var täckt med en presenning sedan 2006 då lager med lera-sjöslak-lera lades.

Höger: Källaren sedd från sydöst resp. väster efter utförda åtgärder.

Torvupptagning

Torvupptagning på en vall i St Dalby. Foto: Stig Johansson, Kastlösa hembygdsförening.

Rullar med uppskuren torv. Foto: Stig Johansson.